

Védtelenül?

„A gyermekek televízió – de különösen az erőszakos tévéadások – általi veszélyeztetettségének helyet kell kapnia a nemzeti egészségvédelemben, csakúgy, ahogya védőoltásoknak, a helyes táplálkozásnak vagy a biztonságos közlekedésnek. Egyszeri kampány nem elég, hiszen csekély az értéke. Mindennek a népegészségstan részévé kell válnia.” (B. S. Centerwall, 1989)

Mi lesz, ha épp akkor jön Kati néni családlátogatásra, amikor a ‚Trópusi hőség’ megy a tévében? – kérdezte gondterhelten ötödikes fiam. Kati néni mint osztályfőnök és földrajztanár tudniillik ádáz küzdelmet folytat tanítványai körében a televízió rémuralma ellen. A szülőket is segítségül hívja e küzdelemhez szinte minden szülői értekezleten, bár bizonyára maga is tudja, hogy nagy részük naiv ábrándnak tartja a kilenckor ágyba bújó iskolást, aki csak felügyelettel néz televíziót, szigorúan válogatva a műsorok között.

A pedagógusok, akik lelkiismereti kötelességüknek tartják, hogy valamiképpen óvják tanítványaikat a képernyőkről áradó „szellemi környezetszennyezés” ellen, szövetségesre lelhetnek a Pont Kiadóban, amely fontosnak tartja, hogy gyerekeink ne üljenek „véd-telenül a tévé előtt”.

Még 1999-ben ‚Fordulópont’ címmel elindítottak egy sorozatot, amely mindenkihez szól, aki érintett a gyerekevelésben. Első kiadványuk témája – valószínűleg éppen fontossága miatt – a gyermekek és a televízió kapcsolata. A tematikus folyóirat zömében hazai szerzők – pszichológusok, gyermekneurológusok, tanárok, szociológusok, újságírók – véleményét, tapasztalatait adja közre. Nem véletlen, hogy mindkét „sztárpszichológusunk”, *Ranschburg Jenő* és *Vekerdy Tamás* tanulmányának is központi gondolata a képernyő és az erőszak viszonya. *Hidegkúthy Antónia* iskolaigazgató ‚Átok vagy áldás’ című cikkében bemutatja annak a civil kezdeményezésnek a hátterét, amely aláírásgyűjtést kezdeményezett az erőszakmentes képernyőért, s amelyhez ma már több tízezer csatlakoztak. A mozgalom célja, hogy a hatályos jogszabályok érvényesítésére lehetőség legyen a média elzúrt világában. Persze, ha érvényt akarnánk szerezni mondjuk a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvénynek, amelynek 5/5 paragrafus kimondja, hogy „a kiskorúak személyiségfejlődésére súlyosan ártalmas műsorszám közvételére tilos”, akkor gyakran a televíziós híradókat is cenzúrázni kellene. Hiszen nincs az az a gyalágyult krimi vagy katasztrófafilm, amely károsabb lenne a gyermekek személyiségfejlődésére, mint mondjuk az a hír, hogy egy anya kidobta két kisgyermekét az ablakon, vagy hogy két iskolás gyerek megölte társát a kiserdőben.

A folyóirat röviden bemutatja a magyar származású *Georg Gerbnert*, aki a hatvanas évek elején elsőként írt doktori értekezést a televízió és az oktatás kapcsolatáról, majd a későbbiekben szinte egész tudományos munkásságát annak szentelte, hogy „felébressze a tévénezőket elhülyülésükből”. A televízióban bemutatott erőszaknak az emberi viselkedésre gyakorolt hatását vizsgáló kutatások egész sorában vett részt. Az általa publikált adatok közül mára már közismert, hogy mire egy amerikai gyerek eléri a tizenkét éves kort, addigra nyolcezer gyilkosság szemtanúja lesz és több mint százezer erőszakos cselekményt lát a televízióban. A sajtó előszeretettel emeli ki összefüggéseiből Gerbner kutatásainak bombasztikus számadatait, de szükségképpen kevésbé szívesen tér ki például arra a tézisére, amely szerint „a televízióban látott erőszak nem pusztán jelenetek sora, hanem a hatalom és az áldozattá tétel bonyolult társadalmi folyamatokonyve”.

Vetró Ágnes szegedi gyermekorvos ‚A televízió veszélyei’ című tanulmányának kö-

zépöntjében is a televízió és az agresszió kapcsolata áll. Bemutat azonban egy amerikai általános iskolások számára kidolgozott televíziós oktatási programot is, amelynek lényege a „fenevad” megszelídítése – vagyis megismerése. A tanterv különböző tévéműsorokat mutat be annak érdekében, hogy megismerjék, mi a realitás és a fantázia a képernyőn. Megtanulják a speciális effektusokat s azokat az eljárásokat, ahogyan a televízió érzelmi és gondolatvilágunkat befolyásolja. A nyolcszor negyven perces órában elsajátítható ismeretanyag kontrollteszt alapján igazolta a kísérletet. Bebizonyosodott, hogy „a tanárok és a diákok olyan szívesen foglalkoztak a televízióval, hogy a későbbiek során az anyanyelvi tárgy keretébe integrálták, és felvették a tananyagba. A vizsgálat azt természetesen nem tudta megválaszolni, hogy ezek a gyermekek igényesebb tévénézőkké váltak-e, de bebizonyosodott, hogy a televízióról szóló órák segítenek abban, hogy a gyermekek jobban megértsék, mi is történik a képernyőn.” Vetró Ágnes hazai terepen folytatott felméréseinek szomorú tapasztalata szerint viszont „ahogy a szülő sem segít igazán a gyermekeknek eligazodni a televízió adta információhalmazban, úgy ez még kevésbé mondható el a tanárokról. Ez azt is jelenti, hogy a pedagógusok csak kevésbé tudják, hogy mi játszódik le a gyermekekben, amikor például összeverekednek a szünetben vagy éppen figyelmetlenek az órán. Nem ismerik a gyermekeket foglalkoztató gondolatokat, érzéseket, megválaszolatlan kérdéseket. Ennek is köszönhető, hogy az iskolai oktató munka nem csaphat át nevelési munkává”.

Éppen ezért nagy jelentőségű a Pont Kiadó által önálló kötetben megjelentetett *Televízió és agresszió* című tanulmány. Szerzője, *Marcell Friedmann* szemléletében gyökeresen különbözik az amerikai szociálpszichológusokétól és hazai követőiktől. Nem cenzúráért és a valóság retusálásáért kiált, nem a tiltások csekély hatékonyságú fegyvertárát gyarapítja. „Erőszakos világban élünk, és nem kérhetjük az újságírótól, hogy igyekezzon elkerülni vagy cenzúrázni a képernyőn feltűnő drámai alkotásokat, mikor pontosan az a dolga, hogy a hiteles valóságról informálja a közönséget. Ha helytelenítjük is az

erőszak túlzott jelenlétét számos televíziós adásban, az a véleményünk, hogy célszerűbb preventív módon cselekedni, azaz a nézőt gyermekkorától kezdve képezni.” Marcell Friedmann egy belgiumi egyetem szociálpszichológia professzoraként kidolgozott egy iskolai médiaprogramot. Kiindulópontja, hogy a média politikai, gazdasági és személyes érdekek függvényében ábrázolja a valóságot, amelyeket meg kell tanulni felismerni. Ehhez viszont nélkülözhetetlen a kritikai szellem kifejlesztése, az egyén emancipációja és autonóm személyiséggé válása. „Ha egy óceán partján kell élnünk, jobban tesszük, ha megtanítjuk gyermekeinket úszni, mint ha falat építünk az óceán köré” – mondják az iskolai médiaprogram kidolgozói.

Ideális esetben olyan, viszonylag nagyszabású programot kellene tervezni, amely az alapoktatástól a felsőfokú oktatásig terjedne, a tanulót elvezetné az egyszerű vizuális anyag értelmezésétől a komplexebb képi világok és a virtuális univerzum megértéséig; *Eizenstein* vagy *Chaplin* moziján keresztül a tudatalatti manipulációk és az új technológiák megismeréséig.

Tóth Klára